

**Draaiboek bij Prodia-protocol :
‘Gedrag, emotie en vermoeden van een ontwikkelingsstoornis ‘
FASE 0 : Preventieve basiszorg**

ORGANISATIE VAN HET ZORGBELEID p.7

Randvoorwaarden :

School biedt **kwaliteitsvol onderwijs**.
→**verbondenheid van leerling met school**

Samenwerking met **context** van de leerling in
wederzijds respect.

School heeft een **doordachte visie** en
transparant beleid betreffende *stimuleren van
sociaal-emotionele ontwikkeling* en het *voorkomen
en aanpakken van gedrags- en/of emotionele
problemen*→**positief schoolklimaat** speelt hierin
een belangrijke rol.

Zorgzame school :

Acties : gericht naar alle actoren (leerlingen,
ouders, (startende) leerkrachten,
leerlingbegeleiders en zorgcoördinatoren,...)

• **Pedagogische ideeën en interventies**

- afspraken maken met schoolteam, reflecteren,
collegiale ondersteuning.
- preventiebeleid ontwikkelen

- Vlaamse onderwijsraad en Koning Boudewijnstichting, **Leer-kracht, veerkracht, reflectieboek**.
- **HGW-** uitgangspunt (Transactioneel : afstemming en wisselwerking)
- Van Mulligen W., Gieles P. en Nieuwenbroek A., **Tussen thuis en school, over contextuele leerlingbegeleiding**, Acco, Leuven, 2002
- Menten H., Gedragsproblemen op school: gruwel, groeipijnen of guitenstreken van jongeren?
- Grasduin mee in systeemdenken, Handboek Leerlingbegeleiding twee, Wolters Plantyn, april 2006
- Marzano R., Wat werkt op school – Research in actie, Bazalt, Vlissingen, 2008
- http://www.ond.vlaanderen.be/leerplicht/actoren/scholen/positief_schoolklimaat.htm
- Zie Bijlage 24 - p. 424 De sociaal-emotionele ontwikkeling of apart bij Bijlagen, protocol Gedrag & Emotie
- Zie Bijlage 11- p 374: Breinontwikkeling bij adolescenten
- Zie Bijlage 2: - p.334 Het herstellend (twee)gesprek
- Dehandschutter J., Sterk Samen. Survivaalkit voor de nieuwe leerkracht, Acco, 2013
- Zie Bijlage 1 – p.332 Stappenplan: communiceren met jongeren
- Deklerck J., De Preventie Piramide, preventie van probleemgedrag in het onderwijs, Acco, Leuven, 2010
- Deklerck J. (red.), Preventie en aanpak van probleemgedrag in het onderwijs, een veelkleurig verhaal, Acco, Leuven, 2012.

- **Sociale vaardigheden en competenties verwerven**
 - wordt geleerd thuis en op school
 - KO→LO→SO
 - ontwikkelen van competenties, vaardigheden, attitudes
 - coöperatief leren (leerstof + samenwerking)
- **Leren omgaan met emoties**
 - stimuleren om gevoelens te uiten
 - goed voelen → positieve invloed op 'leren'
 - cultuursensitief
 - preventief beleid ivm crisissituaties, rouwverwerking en zelfdoding
- **Gedragregels opstellen en opvolgen**
 - leerlingen hebben nood aan structuur, duidelijkheid en gedragsregels (gedragsregels zijn duidelijk voor alle actoren (schoolteam, leerlingen, ouders))
 - tuchtprocedure → schoolreglement
 - leerkracht gaat in gesprek gaan met de leerling bij overtreding van de gedragsregels (*herstelgericht en niet repressief !*)
- **Pestbeleid en speelplaatswerking opzetten**
 - krachtadig beleid duidelijk voor alle actoren (schoolteam, leerlingen, ouders)
 - de school zorgt voor zinvolle recreatiemomenten
 - op de speelplaats is er effectief toezicht
 - goed ingerichte, overzichtelijke speelplaats
 - beroep doen op ondersteunende projecten
- **Afwezigheden en spijbelen opvolgen**
 - de school is alert voor afwezigheden, of systematisch te laat komen
- **Leren omgaan met conflicten**
 - latente conflicten ('spanning', 'slechte sfeer')
 - manifeste conflicten (discussies, ruzies, pesten...)
 - aanpak van conflicten
- Zie Bijlage 11- p. 374 : Breinontwikkeling bij adolescenten
- <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/basisonderwijs/lager-onderwijs/leergebiedoverschrijdend/sociale-vaardigheden/uitgangspunten.htm>
- Koot S., CO-teaching, krachtig gereedschap bij de begeleiding van leraren, uitgeverij PICA, Huizen, 2011
- <https://www.klasse.be/7586/noodplandenk-vooruit/>
- <https://www.klasse.be/57117/verdriet-en-rouw/>
- <https://www.klasse.be/8011/is-je-school-voorbereid-op-een-zelfdoding/>
- D'Aes M., Leefregels opstellen en rechtvaardig sanctioneren – een mogelijk kader, in Handboek leerlingenbegeleiding Twee, Wolters-Plantyn, Mechelen, november 2002
- http://www.vlor.be/sites/www.vlor.be/files/pdf_27.pdf
- www.kieskleurtegenpesten.be
- <http://leefsleutels.be/cms/>
- www.schoolzonderpesten.be/
- www.vista-europe.org/unit_b1.php (doorklikken naar de Nederlandstalige versie van hoofdstuk B1)
- Deboutte G., Verbondenheid: een ander en preventief antwoord op respectloos gedrag. Hoe toewerken naar een positief klas- en schoolklimaat? Handboek leerlingenbegeleiding 2, Kluwer, juni 2004, blz. 57-78
- De Spijbelkijkwijzer en het SpijbelActiePlan onder www.ond.vlaanderen.be/leerplicht/kijkwijzer
- <http://www.ond.vlaanderen.be/welzijn/welzijnswetgeving/ICOBAAggressie%20Educatief%20materiaal.pdf>
- De methodiek 'LSCI' handelt over praten met jongeren en kinderen die zich in een crisissituatie bevinden.
- Long N., Wood M.M en Fescer F., Praten met jongeren en kinderen in crisissituaties, Lannoo, Tiel, 2008
- <http://onderwijsmediation.artisteer.net/visie-en-methode/conflicten-op-school-kans-op-beterschap/>

VORMING EN ONDERSTEUNING VAN HET SCHOOLTEAM p.13

- **Professionalisering schoolteam** noodzakelijk
 - In kaart brengen van **hiaten en noden** bij uitvoering zorgbeleid
 - **Feedback vragen** van collega's over communicatie, aanpak, interacties in de groep, eigen competenties, ... bij het omgaan met gedragsproblemen
 - **Coaching** door collega's, zorgteam, directie
 - **Omgaan met leerlingen met gedragsproblemen is altijd teamwork**
 - **Reflectie** op eigen handelen
- VLOR en Koning Boudewijnstichting, Leer-kracht Veer-kracht, Die Keure, Brugge, 2006
 - <http://vonkenvisie.wordpress.com/2011/11/05/coaching-in-hetonderwijs/>
 - Vanderplasschen W. en Naert J. (red.), Wetenschappelijke evaluatie bij het protocol gedrags- en/of emotionele problemen, april 2013
 - Van de Wolf K. en van Beukering T., Gedragsproblemen in scholen, het denken en handelen van leraren, Acco, Leuven, 2009, blz. 183 – 200
 - <http://www.klasse.be/archief/zonder-reflectie-ben-jeeen-ongeleid-projectiel/>

ONTHAAL-EN INSCHRIJVINGSBELEID

- **'Zorgzaam' inschrijvingsgesprek** (wie doet gesprek ? welke relevante info ivm soc.-emo. Ontw wordt verzameld ? welke info uit thuissituatie ?)
 - **Ouders informeren** wie welke informatie in handen krijgt
 - Aandacht geven aan **goede communicatie** met ouders en leerling
 - Bij **schoolverandering tijdens schooljaar** : alert op signalen en informatie betreffende reden van schoolverandering
 - **Leerling verdient een nieuwe kans in een nieuwe context !**
 - Leerling op de hoogte brengen van zijn **rechten als minderjarige**
 - School voorziet steeds een procedure om de **integratie van nieuwe leerlingen** in klasgroep te **bevorderen**
 - Indien er sprake was van **gedrags- en/of emotionele problemen in de voorgaande school** → **CLB betrekken** is aangewezen.
 - Wanneer de leerling de **diagnose autismespectrumstoornis** heeft en er onderwijsbehoeftes zijn waarop GON-begeleiding een antwoord kan bieden → **CLB betrekken** is aangewezen.
- De kinderrechtswinkel voorziet brochures over kinderrechten voor kinderen tot 12 jaar en jongeren van 13 tot 18 jaar, zie www.tzitemzo.be en www.tzitemzokids.be

ZORG BINNEN DE KLAS

- **Context** en **kwaliteit van interactie** tussen medeleerlingen en leerkracht → **bepalend** voor gedrag van leerlingen
 - **Aanpak** van de leerkracht → invloed op bevorderen van gewenst gedrag
 - **Basishouding** leerkracht :
 - **positieve relatie** met leerling
 - **communiceren** met leerling
 - **bevorderen** van **gewenst gedrag**
 - Werkvormen (coöperatief leren, contractwerk, peertutoring, ...)
 - Belonen en straffen
 - Positieve relatie tussen leerling en leerkracht
- Marzano R., Wat werkt in de klas, Bazalt, Vlissingen, 2008
 - Van der Wolf, K en Van Beukering, T., Gedragsproblemen in scholen, Acco, Leuven, 2009;
 - Patterson G., ‘Sleutelen aan de leerkrachtstijl’ sleutelfactor bij de aanpak van probleemgedrag en vijf pedagogische vaardigheden op www.ond.vlaanderen.be/antisociaalgedrag/pgs
 - Depuydt A., Deklerck J. en Deboutte D., ‘Verbondenheid’ als antwoord op ‘de-link-wentie’?, Acco, Leuven, 2001
 - Vandamme W., Herstellend handelen in het onderwijs: kans tot ontmoeting, in: Deklerck J. (red.), Preventie en aanpak van probleemgedrag in het onderwijs, een veelkleurig verhaal, Acco, Leuven, 2012
 - Bijlage 1 : Stappenplan Communiceren met jongeren p.332
 - Bijlage 24 : De sociaal-emotionele ontwikkeling p.424
 - Bijlage 11 : Breinontwikkeling bij adolescenten p.374
 - Kagan S., Kyle P. en Scott S., WinWin, van ordeverstoring gedrag naar ontwikkelingskans, Bazalt 2005
 - Koot S., CO-teaching, krachtig gereedschap bij de begeleiding van leraren, uitgeverij PICA, Huizen, 2011
 - Van Keer H., Een boek voor twee, Garant, Antwerpen, 2002
 - <https://www.klasse.be/archief/straffen-en-belonen/>
 - <https://www.klasse.be/80633/zo-pak-je-gedragsproblemen-aan/>
 - Taakspel, Toegepaste leertheorie, Vlaamse aanpassing 2006 door Lieve Willems, licentiatrainer Taakspel Vlaanderen. CED-GROEP - VCLB-service gebaseerd op bewerking door K. Naudts-Geschiere, 1995, van de tekst met dezelfde titel van drs. H.P.J.G. van Bilsen, 1993
 - Van der Wolf K. en van Beukering T., Gedragsproblemen in scholen, het denken en handelen van leraren, Acco, Leuven, 2009, blz. 127 – 144
 - Van der Wolf K. en van Beukering T., Gedragsproblemen in scholen, het denken en handelen van leraren, Acco, Leuven, 2009, blz. 166

<ul style="list-style-type: none"> o Time-out (fase 0 : pedagogische interventie op school, door de leerkracht → dus niet ‘time-out projecten’) 	<ul style="list-style-type: none"> • De leerling wordt tijdens de lesuren buiten de klas begeleid. Zie Vlaamse onderwijsraad en Koning Boudewijnstichting, Leer-kracht, veerkracht, reflectieboek. Stapstenen voor het begeleiden van jongeren met gedragsproblemen, Die Keure, Brugge, 2006
--	---

OPVOLGING VAN ALLE LEERLINGEN p.19	
<ul style="list-style-type: none"> • Aandacht voor sociaal-emotionele vaardigheden, welbevinden, betrokkenheid, relaties binnen klasgroep, gedrag in verschillende situaties, ... • Indien preventieve aanpak niet volstaat → overleg zorgteam → overstap fase 1 verhoogde zorg. 	

SAMENWERKING MET DE OUDERS p.19	
<ul style="list-style-type: none"> • Gedeelde verantwoordelijkheid ouders-school • School stimuleert de ouderbetrokkenheid • Open houding, goede verstandhouding, constructieve communicatie en samenwerking tussen ouders en school, afstemming en respect voor elkaars standpunten <p>Enkele voorbeelden :</p> <ul style="list-style-type: none"> - laagdrempeling beleid bij contact met ouders (aangepast taalgebruik, ouders erkennen als opvoedingsdeskundige, loyaliteit tussen ouders en kinderen – geen partij kiezen,) - indien nodig tolk inschakelen - integratie van de school in de buurt (school betreft niet-schoolse activiteiten bij de eigen werking) - ouders betrekken bij uittekenen beleidsplan sociaal-emotionele ontwikkeling (vb : betrekken bij opstellen gedragsregels, ...) - ouders informeren over genomen acties 	<ul style="list-style-type: none"> • Van Mulligen W., Gieles P. en Nieuwenbroek A., Tussen thuis en school, over contextuele leerlingbegeleiding, Acco, Leuven, 2002 • Linthout L. (red.), Zorgbeleid in het basisonderwijs, Lannoo, Tielt, 2006

SAMENWERKING MET DE LEERLINGEN p.20

• Leerlingen betrekken als partners op school• Actieve participatie van leerlingen – dialoog over leer- en leefomgeving op school - coöperatieve en/of klasdoorbrekende werkvormen- regelmatig peilen naar welbevinden- leerlingen betrekken bij het opstellen van de regels- leerlingen betrekken bij afspraken rond beloningen- leerlingen mee laten denken over inhoud van projecten- ...	• JoPSi, Jongeren Procesgericht Screeningsinstrument, is een instrument voor leerlingen, het leerkrachtenteam en het GOK-team (of zorgteam) van de school dat hierbij gebruikt kan worden, www.steunpuntgok.be• http://swpbs.info/Portals/0/SWPBS%202013/13212013/Presentatie%20SWPBS%20november%202013%20ZWOLLE%20DEFINITIEF%20HANDOUTS.pdf